

ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОГО МОВОЗНАВСТВА І ДІАЛЕКТОЛОГІЇ

DOI: 10.18524/2307–4558.2023.39.284911

УДК 811.111'37:159.925.8

КОРОЛЬОВА Наталія Лівівна,

викладач кафедри лексикології та стилістики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна; тел.: +38 0503742727; e-mail: kornsal@gmail.com; ORCID ID: 0009–0002–5761–8752.

АНГЛІЙСЬКИЙ КОНЦЕПТ *ЛОРД*: СВІТСЬКИЙ, РЕЛІГІЙНИЙ І ХУДОЖНІЙ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ

Анотація. Стаття подає аналіз лінгвокультурологічного та культурно-історичного аспектів вербалізації та функціонування англомовного концепту LORD. Дослідження базується на вивченні смислового наповнення концепту, що репрезентується у його ключовій номінації *lord*. **Метою** наукової розвідки є виявлення провідних факторів та напрямків розвитку концепту. **Об'єктом** вивчення є характер і принципи розширення концепту, його трансформації під впливом культурно-історичних факторів, ідеологічних і художніх ідей, а також власне лінгвістичні принципи перетворень одиниць, що його представляють. **Предмет** дослідження — лексикографічні дані, семантичні характеристики лексеми *lord*. Шляхом вивчення функціонування лексеми, що представляє концепт у світській, релігійній та художній лінгво-культурних площинах, і відповідних семантичних трансформацій на базі аналізованих лексикографічних джерел змодельовано номінативне поле англомовного концепту LORD. У процесі дослідження було досягнуто таких **результатів**. Лексема *lord* є центральним терміном культурного концепту LORD — владики, володаря, лорда і пана, намісника Бога на землі або самого Бога. Розглянутий концепт є багатоярусною системою, що охоплює ставлення представників англійської лінгвоспільноти до життєвих сфер їх існування: релігійної, соціально-класової або художньо-образної приналежності. Сислове наповнення лексеми протягом століть розширилося, і лексема стала служити номінацією у двох різних площинах соціальних моделей світу: релігійної та світської. Все дохристиянське накопичення і всі донорманські уявлення про концепт, що збігаються з ним у хронологічному плані, виступають базовим зарядом для втілення християнської ідеї позначення Бога, яка з XII століття запозичала традицію ставлення до Бога як до Господа, а до господарів — як до намісників Господа на землі. Універсальна для європейських культур площина ідеологічно пріоритетного у християнській картині світу значення цієї лексеми як звернення до Господа, залишається лише одним «полюсом» розгляду концепту. Друге значення, що входить до ядра номінативного поля ключової лексеми концепту, вибирає суто національне англійське поняття. Ця смислова частина концепту зумовлена сферою світських уявлень, більш «приземлених» у концептуальній та мовній картинах світу. Таке значення виступає як самостійна ядерна підсфера, що містить референцію до специфічної, етнічно залежної реалії, — титулу чемності (*courtesy title*), етнічним ідентифікатором. **Висновки:** через свою концептуальну «незахищеність» концепт LORD є далеко не стабільною системою. Процес концептуалізації його ключової номінації триває з об'єктивних причин — впливу нових культурних тенденцій, включаючи героїв популярних книжок і кінематографа, політичних перетворень, провідних діячів, які мають і одержують титул «Lord».

Ключові слова: концепт, номінативне поле, лінгвоспільнота, титульна позначка, протолексема, десемантизація, лексема, картина світу, етнічний ідентифікатор.

Формулювання проблеми. В основу роботи покладено низку проблем, серед яких, насамперед, питання співвіднесення певного національного світогляду з певним культурним концептом, який виступає як плацдарм для іншого проблемного питання: співвідношення концепту й семантичного наповнення лексичної одиниці, що його вербалізує. Взаємодія культурної концептосфери із мовною картиною світу (МКС) полягає не в повному відображенні першої другою, а скоріше, до заміщення або опору, постійної зміни та історичного перевтілення, що, власне, й має своє підтвердження в системі презентації культурного концепту LORD. Наявні трактування концепту не цілком задовольняють сприйняттю та розумінню динамічності та історичності концептуальної системи, яка, як і будь-яка інша складова культурного коду, виявляється залежною від часу й ідеології.

Зв'язок із попередніми дослідженнями. Вивчення культурного концепту накопичило солідний науковий матеріал і виробило кілька підходів для його вивчення, передусім, як до семіотичного феномену — неоднозначного, багатовимірного культурного утворення, яке взаємодіє з іншими складовими невичерпної системи культурного континууму. У своєму баченні концепту ми спираємося на його визначення Ю. Р. Валькманом, Р. Ю. Валькманом та А. Ю. Рихальським. Ці вчені розглядають цей феномен як дискретне ментальне створення, «що є базовою одиницею розумового коду людини, що володіє відносно впорядкованою внутрішньою структурою, що стає результатом пізнавальної (когнітивної) діяльності особистості та суспільства і містить та передає комплексну, енциклопедичну

інформацію про відображений предмет або явище, про інтерпретацію свідомістю та ставлення суспільної свідомості до цього явища або предмета» [2, с. 74]. Магістральними аспектами досліджень концепту виступають лінгвокультурологія та когнітивна лінгвістика, які вивчають характер його вербалізації. На думку І. М. Колегаєвої, таке вивчення ґрунтується на лінгвокогнітивному аналізі специфіки формування номінативного поля вербалізованого концепту [3, с. 121].

У вивченні культурних концептів ми вважаємо за необхідне враховувати характер унікальності явищ, які передаються лексичними одиницями відповідної мови, які не можуть бути легко перекладені на інші, і «не можуть розкрити того, що антропологи називають «погляд зсередини»», передачі закладених у них культурних сценаріїв, що позначаються як «репрезентації культурних норм, які широко розповсюджені в певному суспільстві та відображені у мові» [28, с. 243].

Формулювання завдань. Мета нашого дослідження полягає у виявленні провідних факторів та напрямків розвитку концепту LORD. Аналіз здійснювався з опертям на лінгвокультурологічний та культурно-історичний аспекти вербалізації та функціонування англійського концепту LORD. Осмислення культурного концепту, що виявляється у певних культурних контекстах, є своєрідним згустком етнокультурної інформації, його вивчення відбувається за допомогою визначення змістового складу концепту, який в цьому випадку репрезентується в семантичному наповненні його ключової номінації — *lord*. Фактично, будучи узагальненим образом слова, концепт має ті ж соціальні, історичні та художні види маркування, якими зазначено лексему, через що аналіз було здійснено через визначення специфіки омовлення концепту у світській, релігійній та художній сферах знання. Об'єктом дослідження виступають характер і принципи збільшення концепту, його трансформації під впливом культурно-історичних факторів, ідеологічних і художніх ідей, а також лінгвістичні застави перетворень одиниць, що його представляють. Предмет дослідження — лексикографічні дані, семантичні характеристики лексеми «*lord*». На базі аналізованих лексикографічних джерел шляхом вивчення функціонування лексеми, що представляє концепт у світській, релігійній та художній лінгво-культурних площинах, та відповідних семантичних трансформацій моделюємо номінативне поле англійського концепту LORD.

Виклад основного матеріалу. Вивчення концепту LORD було нами здійснено з урахуванням складної розгалуженості існування титульної лексеми, що представляє його в різних, хоча і взаємопов'язаних сферах: як позначення Господа, так і традиційного титулу — найменування знаних представників англійського суспільства.

У нашій концепції ми намагаємось зумовити змістовий склад і поставити характер реального функціонування найменування концепту в залежність від традиційних світських та релігійних контекстів в аспекті позначення Бога, титулів англійської аристократії, а також подання знаменитих реальних і художніх образів.

Етнічна суверенність, унікальність лексеми *lord*, величезний шар історичних і культурних смислів, що вбирає ця лексема, посідає одне з чільних місць в англійській національній МКС, виступаючи номінацією відповідного концепту та національних реалій англійської лінгвоспільноти.

Лексема *lord* є центральним терміном культурного концепту LORD — владики, володаря, лорда і пана, намісника Бога землі чи самого Бога. Відразу слід зазначити концептуальну багатоярусність феномена, яка охоплює ставлення представників англійської лінгвоспільноти до життєвих сфер свого існування: релігійної, соціально-класової або художньо-образної приналежності. Людина може бути названа за своїми громадськими функціями, поглядами, моральним виглядом, моральними схильностями та смаками, за своїми вчинками та поведінкою, сімейним статусом, родинними зв'язками, зовнішнім виглядом, за участю в тих або інших подіях, за ставленням до неї мовця тощо. Додамо, що унікальність цієї номінації полягає у її вживанні не лише стосовно людини, а й стосовно Господа.

В англійській лексикографії етимологія цієї лексеми представлена як така, що зазнала кілька етапів свого становлення, які супроводжувалися поділом її функціонування на дві номінації: 1. Статусного терміна — титулу-звернення та титулу-згадки господаря, володаря, в тому числі як заміни офіційних титулів (маркіз), або офіційне найменування члена Палати лордів, пера; 2. Відокремленого релігійного позначення — як звернення до Бога й до священників або згадка про них. З часом значення ключових лексем, що позначають концепт, здатне розгалужуватися [9; 10; 24].

На ранніх етапах формування концепту, в давньоанглійській мові, у період формування середньовічної саксонської знаті, широкого поширення набула протолексема *hlafweard* (перші згадки відмічено вже до 900 р. [18]), яку було утворено внаслідок злиття двох слів *hlāf* (*loaf*) + *weard* (*keeper*) для позначення виключно господаря певної території або володаря замощного представника спільноти — роду чи села, але ще не «господаря». Значення зазначеної протолексеми було ідентичним етимону: буквально *loaf-keeper*, *bread-keeper* — «хранитель хліба». У період розквіту королівства Англії після норманського вторгнення за збереження форми розростається смисловий пласт вищевказаної лексичної одиниці «*master of a household, ruler, feudal lord, superior; husband*» [12]. Це значення зберігалось і в період подальшого фонетичного та граматичного оформлення лексеми на ранньому етапі середньоанглійської мови (аж до 12-го століття), коли внаслідок редукції та дієрези виникла форма *hlāford* [6; 20]. До середини 13-го століття деякі наступні трансформації призводять до появи нової форми у двох варіаціях *laverd* та *loverd*. На цьому етапі зафіксовано перші вико-

ристання цих форм у молитвах під час звернень до Бога і згадок Господа [21]. На початку 12-го століття одночасно існувала інша номінація і в зверненнях, і в згадках щодо Господа Бога, а також у позначенні володаря — *Drightin* (давньоанглійське *dryhten*), тобто “*a ruler, king, lord, prince, the supreme ruler, the Lord, God, Christ*” [1; 23]).

Сакралізація та релігійне термінування лексем *loverd* і *drightin* у біблійно-літургійних контекстах відбулося одночасно з прийняттям європейськими народами Християнства і запозичувалося шляхом калькування у перекладах Біблії. Спочатку лексема *drightin*, а за цією ж аналогією і лексема *lover* починають вживатися на позначення поняття «пан». Давньонімецька номінація *drihtin* за аналогією з латинським зверненням до пана — *dominus* було перенесено в релігійний контекст у середньоанглійській мові (*dominus* — “*господь*”), але раніше лексеми *lord*. Лексема *lord* з 14-го ст. починає превалювати у широкому християнському контексті (“*Lord’s Prayer*”, 1540 р.). Зокрема, в одній з найпоширеніших версій перекладу Біблії англійською мовою — в так званій Біблії короля Якова (перекладі, схваленому королем Яковом Першим і опублікованому в 1611 р.) — єврейське ім’я у формі тетраграматону — YHWH יהוה (*Yahwe*) представлено як *Lord*. Таким чином запозичувалася єврейська практика (що увійшла у звичай після повернення з Вавилонського полону) уникати виголошення імені Божого, щоб не переступити заповіді, — заміни імені Бога на *Adon* (“*אדון*”, “*Господь*”) та *Adonai* (“*אדני*”, “*Мій Господь*”) [4; 25]. У Старому Завіті всюди замість прямої згадки Бога використано скорочення, де з приголосними слова *Yahwe* були з’єднані голосні слова *Adonai* (“*Господь*”) на знак того, що читати потрібно останнє [див. докладніше про це: 4; 11; 13; 26].

Безперечно, реалігійний шар лексеми *lord* має пріоритетні позиції у поданні вербалізованого концепту та включається до його інформаційно-понятійного ядра, хоча є лише частиною його семантичного змісту, який відповідає змісту однієї зі словникових дефініцій ключового слова концепту в системі номінативного поля — семемі *господь*, як *divinum nomen*, тобто імені звернення або згадки Бога за допомогою номінацій, що включають репрезентуючу його ключову лексему *lord: the Lord, My Lord, Our Lord*.

Значимість цих номінацій для англійців як християн визначено графічно: маркується великою літерою. Звернення до Бога як до пана, господаря або володаря є характерним для переважної більшості християнських європейських культур. Розвиток християнської культури поступово зумовлювало історичну залежність обраності земного пана, його долі, його становища від волі Небесного Господа — Царя Небесного. Ця залежність знаходить своє відображення в дихотомії секулярних і сакральних значень та відповідних форм однієї лексеми *lord* і *Lord (the Lord, Our Lord)* в англійській мові, *signore* і *Signore / il Signore* в італійській, *Herr* і *der Herr* у німецькій, *seigneur* та *Seigneur / Señor* та *le Seigneur* у французькій тощо. У європейських мовах апелюють виражений формою без артикля.

Усе, що було накопичено в дохристиянські часи, та донорманське уявлення про аналізований концепт, яке збігається з цими накопиченнями у хронологічному плані, виступає як свого роду базовий заряд для втілення християнської ідеї на позначення Бога, яка з XII століття запозичала традицію ставлення до Бога як до Пана, а до панів — як до намісників Господа на землі [4].

Подібно до інших європейських мов, англійська мова містить низку фразеологічних конструкцій та вигуків, що походять з молитовного звернення до Господа, номінації, що зазнали десемантизації: *Lord (only) knows*, *(Good) Lord (!)*, *Oh Lord (!)*, *Our Lord*. Подібні висловлювання, згідно з думкою Ж. Фінк, чий висновок будувалися на вивченні фразеологізмів хорватської мови, «що містять компоненти з християнства», більше не пов’язують із релігією, і їх не вживають у контексті, що стосується релігії» [5, с. 267]. Зазначимо, що ця теза може бути частково оскаржена наведенням прикладів застосування цих сталих виразів у текстах молитов та церковних служб. Тому дослідницький підхід має враховувати характер контексту: сучасного розмовного мовлення з фразеологічним поєднанням / вигуками, у яких ключова концептуальна лексема втратила свої референціальні якості, або релігійного тексту, де вона зберігає свої ономазіологічні, лексико-семантичні та граматичні характеристики як іменника. Через це у вибудованій нами моделі номінативного поля ці поєднання мають одночасно ядерну та периферійну позиції.

До релігійної сфери ми відносимо і традиційне позначення єпископів Англіканської церкви (*a bishop of the Church of England*), які, незалежно від того, чи є вони духовними єпископами (*spiritual lords / peers* — тобто духовними представниками Палати лордів), мають офіційний титул *Lord Bishop* + найменування єпископата (*the Lord Bishop of ...*) [15; 18; 20].

Незважаючи на ідеологічно пріоритетне в християнській картині світу значення цієї лексеми як звернення до Господа, ця площина залишається лише одним «полюсом» розгляду концепту, універсального для європейських культур. Крім релігійного, словники англійської мови фіксують інші значення, які мають низку приміток: «*BrE*», «*spoken*». Виокремлено також кілька сталих виразів: *Lord knows how / who / where* etc.; *(Good) Lord! / Oh Lord!; the Lords; Our Lord* [15; 20].

Друге значення, що виокремлюють у ядерній зоні ключової лексеми, що означає концепт LORD, вибирає в себе суто національне англійське поняття. Ця смислова частина концепту зумовлена сферою світських уявлень, більш «приземлених» у концептуальній та мовній картинах світу. Вона виступає як самостійна ядерна підсфера, що містить номінацію специфічної, етнічно зумовленої ре-

лії — форми позначення представників англійської аристократії в системі титулування (*the UK title system, the “peerage”* [22]). Цю реалію ми визначаємо як етнічний ідентифікатор. У строгій ієрархії списку титулів і чинів цивільної, придворної та військової сфер цей титул має стійке становище. Процес розвитку цього світського значення лексеми *lord* відбувався паралельно з релігійною семантизацією, він вступив в активну фазу у часи підкорення Англії норманами, спочатку закріпившись за позначенням баронів, феодалів, які отримували маєтки від Вільгельма I Завойовника [12]. Протягом середньовіччя в цій світській сфері вживання зберігається однозначність лексеми — цей історичний факт відбито у тлумачних словниках сучасної англійської мови: у словникових статтях лексема *lord* зазначена дефініційними ознаками “*medial, feudal*” [19; 20]. Протягом раннього середньовіччя титул *lord* не мав прив’язки до певного положення феодала і не свідчив про його приналежність до знаті [27]. Скоріше, це був “простий термін”, який застосовували до будь-якої особи, що мала владу та землю: “*a man in medieval Europe who was powerful and owned a lot of land*” [19]; “*a feudal tenant whose right or title comes directly from the king*” [15]; “*one of whom a fee or estate is held in feudal tenure, an owner of land or other real property*” [20].

З 13 ст., коли було створено парламент, і до 16 ст., коли було сформовано Палату Лордів (*The Right Honourable the Lords Spiritual and Temporal in Parliament Assembled*), лексема *lord* закріпилася як титул члена Палати Лордів (*the House of Lords*). Це значення закріплено у всіх сучасних словниках: “*a male peer*” [16]; “*The House of Lords, or its members*” [17; 19]. У системі титульних позначень роль лексеми *lord* зростає у 14–16 століттях [21], як і статус її носіїв, які вже відрізнялися приналежністю до аристократії — вищих представників знаті — завдяки спадковому праву на титул або дарованій королем посади та відповідних привілеїв (*titular dignities*). Це відображено в семантичному наповненні лексеми: “*a man who has a rank in the aristocracy, especially in Britain, or his title*” [19]; “*a man of noble rank*», «*a male member of the nobility, esp in Britain*” [17]; “*a British nobleman*” [20].

Поділ цього значення ключової концептуальної номінації *lord* у світській сфері споживання відбувається радіально: від вихідного центрального значення (*noble man*) відходять радіуси вторинних, похідних значень: «пер», «член палати лордів»; неофіційна форма титулування (звернення та згадки) маркізів, графів, віконтів та баронів; найменуваннями синів перів і графів за допомогою титулу членості (*courtesy title*) у поєднанні з ім’ям або ім’ям та прізвищем [7; 14; 15]. У британсько-американській універсальній енциклопедії Britannica у статті, присвяченій цій номінації, остання описується як така, що містить, крім основного світського значення — титул принца, суверена і пера королівства, — додаткове, менш формальне, альтернативне повному титулу маркізів, графів, віконтів і баронів [15]. Але в останньому випадку цю лексему позначено як приставку (*prefix*), що фактично десьубстантивує лексему як ту, що зазнала транспозиції (перетворення на службове слово).

У ці часи титул лорда отримують також високопосадовці: *Lord Chancellor* — «лорд-канцлер», *Lord Justice* — «лорд-суддя», *Lord Lieutenant* — «лорд-намісник». Честь іменуватися цим титулом офіційно у поєднанні з прізвищем з 2010 р., за розпорядженням королеви, отримують судді Верховного суду Сполученого Королівства [8]. Неофіційно всі судді, що є членами Апеляційного комітету, відомі під загальною назвою *The Law Lords* — «Лорди закону», із традиційним зверненням до них *Lord Justice* — «пан суддя».

Початок ХХ століття вносить свої корективи до функціонування ключової номінації концепту LORD. Серед реальних явищ слід відзначити масштабне обмеження прав аристократії 1911 року, коли Палата лордів втратила право абсолютного вето щодо підготовлених депутатами законопроектів; реформи 1999 року, коли більшість спадкових перів було виключено з палати лордів і з 650 спадкових перів було залишено лише 92, інші місця віддали довічним перам, яких призначає уряд. Наступне обмеження було у 2009 році: Палата лордів втратила функцію вищої апеляційної інстанції країни. Ці обставини вплинули на те, що на посаді прем’єр-міністра Великобританії, яку впродовж ХVІІІ–ХІХ століть обіймали голови консервативної партії з представників Палати лордів, у ХХ та ХХІ століттях виявляються найчастіше люди незначного походження.

Таким чином, з одного боку, значення ключової концептуальної номінації затверджувалося в позиції титульного позначення, а з іншого, ставало ширшим, втрачаючи свій первісний зв’язок із ідеєю власності, фокусуючи увагу на ідеї «влади» та «правління». Ця семема зберігається у всіх сучасних тлумачних словниках англійської мови: «*a master or ruler*» [17], «*a man who has lot of power in a particular area of activity*» [16], «*a person who has authority, control, or power over others; a master, chief, or ruler*» [18]. Узагальнення, що включається в таке трактування, дає змогу вживати лексему, що розглядається, в референції до представників різних класів суспільства, наприклад: зі значенням “*a person chosen to preside over a festival*” [20]; зокрема, з негативною семантикою: “*crime lord*”, “*drug lord*” [16]. Крім того, в цей смисловий шар слід включити значення “*husband*” і “*the male head of a household*” (голова будинку), яке Merriam-Webster маркує як застарілу форму [20], але на основі якої розвинулася ідіома: (*your / sb’s*) *lord and master* (зокрема, стосовно чоловіка та батька) [19; 20].

У змістовне наповнення концепту включають також імена відомих носіїв титулу. У такому разі антропонім зливається з титульним позначенням, доповнюючи та розширюючи асоціативний комп-

лекс носіїв мови (*Lord Byron, Lord Curzon, Lord Darcy, Lord Palmerston, Lord Tennyson*). Значення імені концепту наразі конкретизується, відбувається свого роду «кристалізація» образу концепту. Значний вплив зробили і образи сучасної масової культури, за якими закріпилися сталі номінації, що включили до своєї структури номінацію «*lord*».

Не менш важливими історичними факторами, що впливають на зміст і сприйняття концепту, виступають представники незначних верств суспільства, що прославилися та отримали титул довічного лорда на прохання прем'єр-міністра, який іде у відставку, а також образи популярних осіб із прізвиськом *Lord* у різних станових середовищах: *Jon Lord* (композитор), *Jonathan Lord* (політик), *Ellen Lord* (політик), *Phil Lord* (режисер та продюсер), *Marjorie Lord* (акторка), *Lorde* (співачка). Прозора внутрішня форма прізвиська чи прізвиська в такому разі наповнена новими значеннями, що характеризують свого носія. Це в мовній масовій свідомості слабо відбивається на загальному вихідному понятті, яке виступає основою прізвиська, але позначається на смисловому наповненні концепту. До факторів, що нівелюють вихідну семантику поваги та шляхетності лексем *lord* в англійській лінгвокультурі слід віднести появу можливостей набуття титулу *лорда* в інтернеті [12]. До кінця ХХ-го століття з причин зазначених перетворень порушується логіка існування концепту, змінюються асоціативність і пріоритети, що відтісняють на задній план концептуальний стереотип лорда як шляхетної людини (сема *noble* у перших семемах протиставляється характеристикам нових образів, що позначаються ключовим концептом).

У ХХІ столітті концепт наповнюється новими змістами завдяки масштабному ідейно-образному впливу художньої літератури, медійних жанрів, що розвиваються, і кінематографу.

Алюзивна надбудова та додаткові конотації внесли і образи лорда Джима з однойменного роману Дж. Конрада та відомої екранізації роману 1965 р. з Пітером О'Тулом у головній ролі (*Lord Jim*), лорда Горінга зі знаменитої п'єси Оскара Уайльда «Ідеальний чоловік» (*Lord Goring*); маленького лорда Фаунтлероя з однойменного популярного роману Френсіс Бернетт, що неодноразово екранізувався (*Little Lord Fauntleroy*), володаря мух з однойменного роману Вільяма Голдінга (*Lord of the Flies*), роману «Володар кілець» Дж. Толкіна та його знаменитої екранізацією режисера Пітера Джексона (*The Lord of the Rings*); Зоряного Лорда, супергероя, космічного поліцейського з коміксів видавництва Марвел та в популярній серії фільмів «Вартові Галактики» (*Star-Lord*); Лорда Воланде-Морта з романів про Гаррі Поттера Дж. К. Роулінг (*Lord Voldemort*). Наприклад, образ головного героя маленького лорда Фаунтлероя — американського хлопчика, який попри упередження свого дідуся, англійського графа, який ставився з недовірою до всього, що пов'язано з Америкою, втілює у своєму образі всі риси благородної людини, які б і мав втілювати справжній лорд.

Слід також відзначити, що досліджувана лексема є центральною в англійській системі номінацій знаті *nobility*, аналогічною, але не еквівалентною центральним титулам-термінам в інших лінгвокультурах (*Seigneur, Herr, Пан, herre, signore*). Визначення титульного позначення «*lord*» як реалії та етнічного ідентифікатора пояснює також і його неперекладність іншими мовами: англійська *Lord* + *прізвисько* — лорд Горінг з п'єси Оскара Уайльда; лорд Чамберлен, лорд Фаунтлерой ніколи не стануть італійськими сеньйорами або російськими господами. Ця лексема функціонує як ключове позначення культурного концепту, що «виступає концептуальним утворенням сучасної англомовної культури, застиглим у певному слові» [28, с. 242].

Процес концептуалізації цієї лексеми триває нині з об'єктивних причин — впливу нових культурних тенденцій, включаючи героїв популярних книжок і кінематографа, політичних перетворень, провідних діячів політики та культури, які мають або одержують титул «*Lord*». Таким чином, аналізований концепт вбирає в себе складну сукупність значень і образів, але через свою концептуальну «незахищеність» являє собою систему концептуальних значень, що постійно модифікуються.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Через свою концептуальну «незахищеність» концепт *LORD* є далеко не стабільною системою. Процес концептуалізації його ключової номінації триває з об'єктивних причин: впливу нових культурних тенденцій, включаючи героїв популярних книжок і кінематографа, політичних перетворень, провідних діячів, які мають і одержують титул «*Lord*». Через це подальше вивчення цього концепту має безумовний інтерес серед лінгвістів. Воно є перспективним у плані зіставного вивчення з аналогічними концептами в інших лінгвокультурах.

Л і т е р а т у р а

1. Бойченко Н. В. К значению dryhten / drihten в древнеанглийском языке. *Индоевропейское языкознание и классическая филология XV* : материалы Междунар. конф. 20–22 июня 2011 г. Санкт-Петербург : Наука. 2011. С. 69–78. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/k-znacheniyu-dryhten-drihten-v-drevneangliyskom-yazyke/viewer/>
2. Валькман Ю. Р., Валькман Р. Ю., Рыхальский А. Ю. Когнитивная лингвистика : концепты и образы. *Моделирование та інформаційні технології*. 2013. Вип. 69. С. 73–84. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mtit_2013_69_12; http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mtit_2013_69_12.pdf
3. Колегаєва І. М. Конструювання номінативного поля концепту : етапи та одиниці. *Записки з романо-германської філології*. Одеса, 2018. № 1 (40). С. 121–127.

4. Кулик А. Дихотомия господь / господинъ и кирилломефодиевская лингво-теологическая инновация. *Slověne*. 2019. Vol. 8. № 1. P. 25–54. [https://core.ac.uk/download/287127045.pdf/](https://core.ac.uk/download/287127045.pdf)
5. Фінк Ж. Про хорватські фразеологізми, що містять компоненти із християнства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Філологія*. Ужгород : ПП Данило С. І., 2020. Вип. 1 (43). С. 263–270.
6. Bosworth J. An Anglo-Saxon Dictionary, based on the manuscript collections of the late Joseph Bosworth. Eds. T. Northcote Toller and Alistair Campbell. Oxford : Oxford University Press, 1838. 1316 p.
7. Courtesy Titles. Essential Guide to the Peerage. URL : <https://debretts.com/peerage/courtesy-titles/>
8. Courtesy titles for Justices of the Supreme Court. Press Notice. 2010. 13 December https://www.supremecourt.uk/docs/pr_1013.pdf/
9. Evans V. How Words Mean. Oxford, New York : OUP. 2009. 320 p.
10. Harras G. Concepts in Linguistics — Concepts in Natural Language. *Lecture Notes in Computer Science book series*. LNAI. Volume 1867. 2023. URL : <https://d-nb.info/1214444946/34/>
11. Hill D. Greek Words and Hebrew Meanings : Studies in the Semantics of Soteriological Terms. Cambridge : Cambridge University Press, 1967. 60 p.
12. How to become a Lord. *Highland Titles*. URL : <https://www.highlandtitles.com/how-to-become-a-lord-laird-lady/>
13. Howard G. The Tetragram and the New Testament. *Journal of Biblical Literature*. 1977. Vol. 96. Issue 1. P. 63–83.
14. Hough A. What Is a Lord and What Is a Lady? Everything We Know About These Titles. *PureWow* : site. 2022. Nov. 1. URL : <https://www.purewow.com/entertainment/what-is-a-lord/>
15. Lord. *Britannica*. URL : <https://www.britannica.com/topic/lord/>
16. Lord. *Cambridge Dictionary*. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/lord/>
17. Lord. *Compact Oxford English Dictionary of Current English*. Oxford : OUP. 2005. P. 601.
18. Lord. *Dictionary.com*. URL : <https://www.dictionary.com/browse/lord/>
19. Lord. *Longman Dictionary of Contemporary English*. England. Longman. 2003. P. 959.
20. Lord. *Merriam-Webster Dictionary*. URL : <https://www.merriam-webster.com/dictionary/lord#h1/>
21. Lord. *Online Etymology Dictionary*. URL : <https://www.etymonline.com/search?q=lord/>
22. LORD, LADY, SIR OR Dame? A guide to the noble titles of Great Britain. *Scandinavian Traveler*. URL : <https://www.scandinaviantraveler.com/en/lord-lady-sir-or-dame-a-guide-to-the-honors-system/>
23. Louw J. P., Nida E. A. A Greek-English Lexicon of the New Testament, Based on Semantic Domains. 2nd ed., 1–2, New York, 1989. 1049 p. URL : https://www.scribd.com/doc/211583167/Wam-Greek-English-Lexicon-Of-The-New-Testament-Based-On-Semantic-Domains-Second-Edition-Johannes-P-Louw-And-Eugene-A-Nida-pdf?language_settings_changed=English/
24. Talmy L. Toward a Cognitive Semantics. Volume 1 : Concept Structuring Systems. The MIT Press, 2000. P. 104–118.
25. The Holy Bible — Old Testament. Exodus Chapter 20.7. URL : <https://tamilbiblereading.com/english-bible/exodus-chapter-20-2/>
26. The Name of G-d. URL : <https://www.jewfaq.org/name.htm/>
27. The Origin, Definition of Lord and Lord Title, and its Advantages. *Royalty Titles*. Jan. 5, 2023. URL : <https://lordshiptitles.com/blogs/lord/origin-definition-of-lord-and-lord-title/>
28. Wierzbicka A., Goddard C. Words and Meanings : Lexical Semantics across Domains, Languages, and Cultures. Oxford : OUP, 2014. 314 p.

References

1. Boychenko, N. V. (2011), “On the meaning of *dryhten / drihten* in Old English”, *Indo-European Linguistics and Classical Philology XV* : Proceedings of the Intern. conf., June 20–22, 2011 [“K znacheniyu *dryhten / drihten* v drevneangliyskom yazyke”, *Indoeyevropeyskoye yazykoznanije i klassicheskaya filologiya XV* : materialy Mezhdunar. konf. 20–22 iyunya 2011], Nauka Publishing House, St. Petersburg, pp. 69–78. Available at : <https://cyberleninka.ru/article/n/k-znacheniyu-dryhten-drihten-v-drevneangliyskom-yazyke/viewer/>
2. Valkman, Yu. R., Rykhalsky, A. Yu. (2013), “Cognitive linguistics : concepts and images”, *Modeling and information technologies* [“Kognitivnaya lingvistika : kontsepty i obrazy”, *Modelyuvannya ta informatsiyni tekhnolohii*], Vol. 69, pp. 73–84. Available at : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mtit_2013_69_12; http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mtit_2013_69_12.pdf/
3. Kolehaeva, I. M. (2018), “Construction of the nominative field of the concept : stages and units”, *Notes on Romano-Germanic Philology* [“Konstruyuvannya nominatyvnoho polya kontseptu : etapy ta odyntsi”, *Zapysky z romano-hermans'koyi filolohiyi*], Odesa I. I. Mechnikov National University, Odesa, № 1 (40) S. 121–127, Odesa, No. 1 (40), pp. 121–127.
4. Kulik, A. (2019), “Dichotomy *hospod' / gospodin* and Cyrillo-Methodian linguo-theological innovation”, *Slověne* [“Dikhotomiya *gospod' / gospodin*” i kirillomefodiyevskaya lingvo-teologicheskaya innovatsiya”, *Slověne*], Vol. 8, No. 1, pp. 25–54. Available at : <https://core.ac.uk/download/287127045.pdf/>
5. Fink, J. (2020), “On Croatian phraseological units containing components from Christianity”, *Scientific Bulletin of Uzhhorod University, Series Philology* [“Pro khovrats'ki frazeolohizmy, shcho mistyat' komponenty iz khrystyianstva”, *Naukovyi visnyk Uzhhorods'koho univertsytetu, Filolohiya*], Uzhhorod National University, Danylo, S. I. Edition, Uzhhorod, Issue 1 (43), pp. 263–270.
6. Bosworth, J. (1838; 1972), *An Anglo-Saxon Dictionary, based on the manuscript collections of the late Joseph Bosworth*, Eds. T. Northcote Toller and Alistair Campbell, Oxford University Press, Oxford, 1316 p.
7. *Courtesy Titles, Essential Guide to the Peerage*. Available at : <https://debretts.com/peerage/courtesy-titles/>
8. *Courtesy titles for Justices of the Supreme Court* (2010), Press Notice, December, 13. Available at : https://www.supremecourt.uk/docs/pr_1013.pdf/
9. Evans, V. (2009), *How Words Mean*, OUP, Oxford, New York, 320 p.

10. Harras, G. (2023), “Concepts in Linguistics — Concepts in Natural Language”, *Lecture Notes in Computer Science book series*, LNAI, Volume 1867. Available at : <https://d-nb.info/1214444946/34/>
11. Hill D. (1967), *Greek Words and Hebrew Meanings : Studies in the Semantics of Soteriological Terms*, Cambridge University Press, Cambridge, 60 p.
12. “How to become a Lord”, *Highland Titles*. Available at : <https://www.highlandtitles.com/how-to-become-a-lord-laird-lady/>
13. Howard, G. (1977), “The Tetragram and the New Testament”, *Journal of Biblical Literature*, Vol. 96, Issue 1, pp. 63–83.
14. Hough, A. (2022), “What Is a Lord and What Is a Lady? Everything We Know About These Titles”, *PureWow* : site, Nov. 1. Available at : <https://www.purewow.com/entertainment/what-is-a-lord/>
15. “Lord”, *Britannica*. Available at : <https://www.britannica.com/topic/lord/>
16. “Lord” *Cambridge Dictionary*. Available at : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/lord/>
17. “Lord” (2005), *Compact Oxford English Dictionary of Current English*, OUP, Oxford, p. 601.
18. “Lord”, *Dictionary.com*. Available at : <https://www.dictionary.com/browse/lord/>
19. “Lord” (2003), *Longman Dictionary of Contemporary English*, Longman, England, p. 959.
20. “Lord”, *Merriam-Webster Dictionary*. Available at : <https://www.merriam-webster.com/dictionary/lord#h1/>
21. “Lord”, *Online Etymology Dictionary*. Available at : <https://www.etymonline.com/search?q=lord/>
22. “LORD, LADY, SIR OR Dame? A guide to the noble titles of Great Britain”, *Scandinavian Traveler*. Available at : <https://www.scandinaviantraveler.com/en/lord-lady-sir-or-dame-a-guide-to-the-honors-system/>
23. Louw, J. P., Nida, E. A. (1989), *A Greek-English Lexicon of the New Testament, Based on Semantic Domains*, 2nd ed., 1–2, New York, 1049 p. Available at : https://www.scribd.com/doc/211583167/Wam-Greek-English-Lexicon-Of-The-New-Testament-Based-On-Semantic-Domains-Second-Edition-Johannes-P-Louw-And-Eugene-A-Nida-pdf?language_settings_changed=English/
24. Talmy, L. (2000), “Concept Structuring Systems”, *Toward a Cognitive Semantics*, Volume 1, The MIT Press, pp. 104–118.
25. “Exodus”, *The Holy Bible — Old Testament*, Chapter 20.7. Available at : <https://tamilbiblereading.com/english-bible/exodus-chapter-20-2/>
26. *The Name of G-d*. Available at : <https://www.jewfaq.org/name.htm/>
27. “The Origin, Definition of Lord and Lord Title, and its Advantages” (2023), *Royalty Titles*, Jan. 5. Available at : <https://lordshiptitles.com/blogs/lord/origin-definition-of-lord-and-lord-title/>
28. Wierzbicka, A., Goddard, C. (2014), *Words and Meanings : Lexical Semantics across Domains, Languages, and Cultures*, OUP, Oxford, 314 p.

Nataliya L. KOROLYOVA,

Lecturer of the Department of English Lexicology and Stylistics of Odessa National I. I. Mechnikov University; 24/26 Frantsuzkyi Blvd/, Odessa, 65058? Ukraine; phone: +38 0503742727; e-mail: kornsal@gmail.com; ORCID ID: 0009-0002-5761-8752.

ENGLISH CONCEPT LORD: SECULAR, RELIGIOUS AND ARTISTIC ASPECTS OF STUDY

Summary. The article presents an analysis of the linguocultural and cultural-historical aspects of the functioning and verbalization of the English concept LORD. Our research is based on the study of the semantic content of the concept presented in its key nomination lord. The *purpose* of our study was to identify the main factors and directions of the development of the concept. The *object* of the study is the nature and principles of the increase in the concept, its transformation under the influence of cultural and historical factors, ideological and artistic ideas, as well as the actual linguistic principles of transformations of the lexical unit *lord* representing it. The *subject* of the study is lexicographic data, semantic characteristics of the lexeme *lord*. By studying the functioning of the lexeme representing the concept in the secular, religious and artistic linguo-cultural planes and the corresponding semantic transformations on the basis of the analyzed lexicographic sources, the nominative field of the English-language concept LORD is modeled. During the study, we came to the following *results*. The lexeme *lord* is the central term of the cultural concept LORD — the lord, the ruler and master, the vicegerent of God on earth or God Himself. The considered concept is a multi-tiered system that covers the attitude of the representatives of the English linguistic community to the vital spheres of their existence: religious, social class or artistic and figurative affiliation. The semantic content of the lexeme has expanded over the centuries, and the lexeme began to serve as a nomination in two different planes of social models of the world: religious and secular. All pre-Christian accumulation and all chronologically coinciding pre-Christian representations of the concept act as the basic charge for the embodiment of the Christian idea of denoting God, which, since the 12th century, has borrowed the tradition of treating God as the Lord, and to the lords as the Lord’s vicars on earth. The plane of the ideological priority meaning of this lexeme in the Christian picture of the world as an appeal to the Lord, universal for European cultures, remains only one “pole” of the concept consideration. The second meaning, which is included in the nuclear zone of the nominative field of the key lexeme, denoting the concept, incorporates a purely national, English concept. This semantic part of the concept is due to the sphere of secular ideas, which are more mundane in the conceptual and linguistic pictures of the world. This meaning acts as an independent nuclear subsphere containing a reference to a specific, ethnically dependent reality — a courtesy title, an ethnic identifier. **Conclusions.** Due to its conceptual «insecurity», the concept LORD is far from being a stable system. The process of conceptualization of its key nomination *lord* continues for objective reasons — the influence of new cultural trends, including the heroes of popular books and cinema, political transformations, leading figures who have and receive the title of lord.

Key words: concept, nominative field, linguistic community, title nomination, proto-lexeme, desemantization, lexeme, picture of the world, ethnic identifier.

Статтю отримано 04.05.2023 р.